

अतःश्रवणादिजन्येनसाक्षात्कारेणैवात्मतत्त्वंनिश्चिनुयादित्याह तपसेति तपसाआलोचनेनध्यानजेनसाक्षात्कारेणअनुमानेनमननाख्ययुक्त्यनुसंधानेनगुणैःशमदमादिभिःजात्याजात्युचितस्वधर्मेणश्रुतेनवेदांतश्रवणेनविशुद्धेनांतरात्मनामनसापरमंब्रह्मनिनीषेत्ज्ञातुमिच्छेत् परमंशोधितत्वंपदार्थंब्रह्मतत्पदार्थंप्रतिप्रापयितुमिच्छेदितिवा नयतेद्विकर्मत्वात् ॥ १९ ॥ उक्तविधयातत्त्वदर्शिनोतर्बहिःश्रुतुल्यवद्वेदज्ञानंनस्तीत्याह गुणहीनइति तंनिष्पंचमार्गंबहिरन्वयेनापिसम्यक्अनुवर्ततेअनुसरति द्वैतंतुपश्यन्नपिपश्यतीत्यर्थः ननुबहिःकार्यात्मनाभेदः अंतःकारणात्मनाऽभेदः यथासुवर्णस्वरूपेणकुंडलादिरूपेणचाभिन्नंभिन्नंचेतिव्यपदेष्टुंशक्यं तद्वदिदमपिस्यात्किमितिबहिरपिभेदावभासःप्रत्यक्षादिप्रमाणसिद्धोऽपलप्यतइतिचेन्न सयथासैंधवघनोऽनंतरोऽबाह्यःकृत्स्नोरसघनएवंवाअरेऽयमात्माऽनंतरोऽबाह्यःकृत्स्नःप्रज्ञानघनएवेत्यात्मनएकरस्यश्रुतेः अंतरंकारणंबाह्यंकार्यंतयोरभावादयंकृत्स्नःप्रज्ञानमात्रइतिश्रुत्यर्थः बहिरपिज्ञेयेनशुद्धेनचिदात्मनासंमितं तत्रहेतुः गुणाभावात्मूलप्रकृतेस्तुच्छत्वात् प्रकृत्यावा

तपसाचानुमानेनगुणैर्जात्याश्रुतेनच ॥ निनीषेत्परमंब्रह्मविशुद्धेनांतरात्मना ॥ १९ ॥ गुणहीनोहितंमार्गंबहिःसमनुवर्तते ॥ गुणाभावात्प्रकृत्यावानिस्तर्क्यंज्ञेयसंमितं ॥ २० ॥ नैर्गुण्याद्ब्रह्मचाम्नोतिसगुणत्वान्निवर्तते ॥ गुणप्रचारिणीबुद्धिर्दुताशनइवेंधने ॥ २१ ॥ यथापंचविमुक्तानिइंद्रियाणिस्वकर्मभिः ॥ तथाहि परमंब्रह्मविमुक्तंप्रकृतेःपरं ॥ २२ ॥ एवंप्रकृतितःसर्वेप्रवर्तेशरीरिणः ॥ निवर्ततेनिवृत्तौचस्वर्गंचैवोपयांतिच ॥ २३ ॥ पुरुषःप्रकृतिर्बुद्धिर्विषयाश्चेंद्रियाणि च ॥ अहंकारोभिमानश्चसमूहोभूतसंज्ञकः ॥ २४ ॥

चित्त्वाभाव्याद्वा तर्कैकगम्याःप्रधानपरमाणुस्वभावशून्यवादास्तर्क्यास्तद्रहितंनिस्तर्क्यतस्मादंतर्बहिरेकरसंब्रह्म एकस्मिन्वस्तुनिपरस्परविरुद्धयोर्भेदाभेदयोःसमानसत्ताकत्वंवक्तुमयुक्तमित्यवश्यहेयेन्यतरस्मिन्व्यभिचरितत्वाद्देदएवहेयइतिनिर्विवादमैकात्म्यमित्याकरेविस्तरः ॥ २० ॥ बुद्धिर्नैर्गुण्यान्निर्विषयत्वाद्ब्रह्मचाम्नोतिसगुणत्वात्सविषयत्वान्निवर्तते ब्रह्मणःसकाशादितिशेषः गुणेषुप्रचारिणी ॥ २१ ॥ यथेति सुषुप्तौयथाकार्यत्यागेनकारणाज्ञानात्मनावस्थानंएवंतुरीयेकारणत्यागेनचिन्मात्रात्मनावस्थानमपिसंभवतीतिभावः ॥ २२ ॥ एवमितिलौकिकदृष्टांताभिमतः प्रकृतितःअज्ञानात् शरीरिणःचिदाभासाजीवाख्याः निवृत्तौअज्ञानस्य यथाऽज्ञानाच्छुक्तिरजतादाविवप्रवर्ततेकर्मसुतनिवृत्तौनिवर्तते अनिवृत्तौतुस्वर्गंप्रवृत्तिफलं ॥ २३ ॥ पुरुषःजीवः अभिमानःइदमित्यमेवेतिधीः विपर्ययोवाभूतसंज्ञाफलंविनाशित्वनिश्चयः ॥ २४ ॥